

ואני תפילתי

להתחבר לעצמי • להתחבר לבוראי • שעה של חוויה

יוצא ע"י מכון "נוצמה של קשר" בראשות: הרב דוד אנפולסקי שליט"א • הרב יוסף חיים אלביים שליט"א • בנשיאות הגאון הגדול רבי ישראל גנס שליט"א

התפילה בראי הפרשה

החוצה אמנם שלא בדרך הרגילה אבל בהתאמצות יתירה יכול למצוא את הדרך לפרוץ הדלת וכדומה ולצאת ממאסרו. כך שבאמת ה' לא מנע ממנו להתפלל אלא רק הקשה עליו, אבל אם באמת היה מתאמץ היה מצליח להתפלל וניצל.

מידה טובה מרובה

ואם בגוי מרושע כך, בבניו של מקום על אחת כמה וכמה... כמו שמצינו בדברי המהרח"ו (הו"ד בראשית חכמה שער התשובה) שמה ששמע אלישע בן אבויה מאחורי הפרגוד שובו בניו שובבים חוץ מאחר, אין הכוונה לומר שאין לו שום תקנה כלל ולא היו מקבלים אותו בתשובה, כי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ואין לך אדם שנדחה מן התשובה, אלא שאלישע בן אבויה אחר שהיה חוטא גדול נדחה משערי תשובה, אבל אם היה נדחק היו מקבלים אותו" עכ"ל הרח"ו ז"ל.

ואם ב'מחטיאי הרבים' כך, אזי יהודים רגילים על אחת כמה וכמה.

קורה שאנחנו טוענים: רבש"ע בראת אותי כך שבדברים מסוימים אני לא יכול להתגבר על יצרי כך שאני לא אשם בזה. כך בדיוק טען איוב (ב"ב טז) שאין כח ביד אדם לשנות את טבעו, ועל זה ענו לו: אַף אַתָּה תִּפְּרַר יָרְאָה וְתִגְרַע שִׁיחָה לְפָנַי אֵל (איוב טו ד) ופירש רבינו גרשום: 'אף אתה' כשתאמר כן 'תפרר' יראת' חטא מבני אדם, ו'תגרע תפלה' מהם. ואמנם בראתי יצר הרע ברא לו תורה תבלין כך שביד האדם לעסוק בתורה ויהיה צדיק" עכ"ל. הרי שהתפילה והתורה חד הוא לשבור הטבע ולצאת למעלה ממנו.

דור תשפ"ו

ובמיוחד בזמננו אנו כתב האמרי אמת (בשם השפת אמת (תרס"ב) דמדה טובה מרובה ואצל ישראל שרוצים לעשות תשובה עזר להם הקדוש ברוך הוא במצרים שיוכלו לעשות תשובה גם על חטאים כאלו שקשה לעשות עליהם תשובה, כדאיאת בזה"ק (ח"א ריט ב) דלא חמאין אפי שיכנתא, אף על פי כן, הקדוש ברוך הוא פותח שערים חדשים לדופקי בתשובה, וזה נפתח במצרים, יציאת מצרים היתה הכנה על לעתיד וכתוב (מכיה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כפי שהיה ביציאת מצרים כך יהיה לעתיד נפלאות ויפתחו שערים חדשים, ככל שיש יותר הסתרות כך צריכים יותר להתגבר, ואיאת בספר הזכות (ליקוטים נח) שהפירוש שיוכלו לעשות תשובה אפילו על עוונות קשים" עכ"ל, והכל הוא בכוחה של תפילה כפי שהיה במצרים.

(המאמר כולו מיוסד על המאמר של המהרש"ם בדעת תורה או"ח ד מאמר התשובה).

אם אנו רוצים דוגמא לתפילה מהאדם הכי רשע והכי בזוי, זה בפרשה שלנו... כן, פרעה הרשע, אותו ששחט 150 תינוקות לאמבטיה של הבוקר 1501 תינוקות לאמבטיה שלפני השינה והשתכשך שמה בהנאה מרובה. המפלצת הזאת יוצאת להתפלל לקב"ה ... כך מספר במדרש רבה (יא א) פרעה מתכונן לקום מוקדם בבוקר לצאת ליאור ולהתפלל "היה פרעה רוצה לעסוק בתפילה" הוא רצה לבקש מה' שיצילהו מכבודות הלב, האם תפילתו היתה מתקבלת?

התשובה היא: כן. תפילה זה מציאות. לכן אמר הקב"ה למשה (ט טז) הַשֵּׁם בְּפִקֹּרְוֹ וְהִתְיַצֵּב לְפָנַי פְּרָעָה, ובכך תמנע ממנו להתפלל. עכ"ל המדרש.

משהו פה לא ברור. למה זה מונע מפרעה להתפלל? אם בבוקר משה מדבר איתו, שיתפלל בצהרים או בלילה?

מחדש המהרש"ם מברעזאן (דעת תורה או"ח ד מאמר התשובה) ואומר: שכל עיקר כוחה של התפלה באה מתוך הכנעת הלב של אדם לאלקיו, אבל כשהאדם בא מתוך גאוות הלב אין כח לתפלתו כל כך כי אז הוא מתבקש - "לפתוח שערי רחמים לבדו בלא עזרת שמים" ולשוב אל השי"ת מרחק כה גדול בפסיעותיו הקצרות שלו...

כניעה של נצחון

והנה פרעה כעת הגיע למצב שהכניע את גאוותו, הוא הרגיש שאחרי שכל כך הרבה לפשוע בישראל והעזיז פניו בקב"ה לומר מי ה' אשר אשמע בקולו, (ופי' ספורנו: למרות שידעתי אותו לא אשמע), כך שכבר לא נשארה לו שום התנצלות לומר כי בשגגה היא שלא ידע את ה'. כך שבכלל אינו ראוי שישמע ה' את תפלתו. ועל כן יצא בהכנעה לבקש עכ"פ במדת החסד הגמור. (שם משמואל תרע"ח) אבל כאשר משה רבנו השכים בבוקר לקראת פרעה וחלק לו כבוד מלכות, גבה לבו בגאוותו שוב עד להשחית ויאמר פרעה בלבו למי יחפוץ מלכו של עולם לתת יקר יותר ממני עד שבא שלוחו ומתייצב לפני... וכיון שנתגאה שוב אין כאן תפילה ואין כאן תשובה ונאבד ברשתו.

אך עדיין אם כך אז מה המשמעות של זה ש'רצה להתפלל' אם כבר ה' הכביד את לבו עד ש'ננעל לבו'?

רק לאמיתו של דבר גם אם נגזר עליו למנוע ממנו התשובה, הכוונה שהדרך הרגילה חסומה אבל אם יתאמץ מאוד יוכל למצוא את הדרך לשוב ממש כדוגמת אדם שננעלה עליו הדלת והוא תקוע בפנים, בודאי שאין לייאש אדם זה מלצאת

סיפור מהחיים

נכנסתי השבוע אצל אחד מגדולי התורה שליט"א, והוא רצה לחזק אותי בכוחה של תפילה, אז הוא סיפר לי כך: זה דבר ידוע שישנם גדולי ישראל שנולדו עם ראש חלש, וזכו לגדולות ונפלאות. וישנם גדולי עולם שהיו מילדותם כשרוניים יותר, אך יש כמה בודדים מהגדולים שעליהם ידוע כבר בתור ילדים קטנים שהיה להם מוח גאוני ומבריק, חריפים כתער, עד ששמש נשא למרוחק.

אני חושב שהמפורסם מכולם בזה זה היה רבינו קדוש ישראל רבי יונתן אייבשיץ, ואין כאן מקום להאריך... וזכינו ממנו לפרי תנובה מכל מקצועות התורה ההלכה והאגדה והמוסר, כולו גאונות שאין דוגמתה ולו דומיה תהילה. ועכשיו נדאי שתקשיב למה שהוא מספר על עצמו:

ביום שלא התפללתי בכוונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת, וקרעים אלביש, ולהיפך אם אזעק ואשוע לה' מקירות לבבי בתפלה לחונני דעה כי זלתי עד מאוד בעו"ה, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו".

ולכן עם נבון וחכם, אל תאמרו הא דעדיף זה מחבירו לרוב שכלו ועוצם חכמתו ובינתו, לא כן הוא! שקר נחלתם! רק מתת ה' הוא כאשר נוחיל טובו וחסדו הגדול ברב תפלה ותחנונים.

ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישירות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת, אלא להתפלל לה' בדמעה שישוב וירחמהו כי אל שומע תפלה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת.

בדוק ומנוסה! אם יתפלל אדם שחרית וקריאת שמע בכונה, יזכה באותו יום לדבר מצוה ויצליח בעסקיו, (ואף אם באותו רגע נראה אחרת, בסופו של דבר תגלה שזה היה הצלחה), וכל שכן שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת מצוה, וכן להיפך. עכ"ל. (יערות דבש ח"א דרוש ד)

גם לך יש סיפור אמיתי על עצמך? שתף!

כל קויר לא יבושו

ועושה, עכ"ל.

התכוננתי לתפילה והתאמצתי לכוון ולא הצלחתי, כנראה שמשוהו דפוק אצלי...

אל יפול לב האדם עליו בראותו כי הקדים ליגע קודם התפלה הרבה בלימוד שיעורין כסדרן ואעפ"כ מתהפך הוא בתחבולותיו בשעת התפלה ואיננה שגורה בפיו, ואיננו יכול להתפלל, כי הכל הוא מן השמים והוא יעשה את שלו.

ועל כזה רמזו רז"ל אל תעש תפלתך קבע. ענין הקביעות הוא הבא בכל עת בטבע. כן אל תעש תפלתך מצד שלמדת הרבה קודם התפלה בקביעות ועי"כ מגיע לך להתפלל בכוונה.

לא כן! 'אלא' תבוא לבקש זאת, ב'רחמים ותחנונים' שתצליח לכוון 'לפני המקום' כי באמת אינו בכחו לדבר מאומה זולת מחסד הבורא עליו אשר ישים דבר בפיו. לכן צריך האדם להכנע ולשבר לבבו קודם הלימוד והתפלה להתפלל לה' ולשאול ממנו מענה לשון" (תפארת שלמה וארא)

יש לי צרה במשפחה, והתפללתי על זה כמה פעמים ולא רואים תוצאות. אולי זה אומר שזה גזרה משמים? תקשיב מה אומר על זה רבנו החפץ חיים "הצרות הרבות הבאות עלינו שאיננו נצולים מהן המה מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפלה עליהם. כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה בודאי לא ישובו תפלותינו ובקשותינו ריקם.

ולא יסתפק האדם במה שמתפלל השמונה עשרה שלוש פעמים בכל יום אלא כמה פעמים ביום צריך לשפוך תפלות ובקשות בינו לבין עצמו, כשהוא בביתו מעומקא דליבא, כי השלש תפלות הן אצלו כבר שגורות בפיו, ואינו נותן לב להן כל כך מה שאין כן אם יתבונן כל אדם בינו לבין עצמו ויעשה חשבון הנפש על מצבו, ואזי ישפוך לבו כמים נגד ה' יתברך, והתפלה תצא אז בכוונה עמוקה ובלב נשבר ורוח נמוכה תפלה כזו בודאי לא תשוב ריקם" (ליקוטי אמרים פרק י')

תראה מה שכותב בספר החסידים (סי' ק"ל) "יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקב"ה תפילתו

נושאי התפילה בפרשה

לפני פרעה

(יב) וַיִּבְלַע מֶשֶׁה אֶהָרֹן אֶת מִטְּתָם: מִיד בִּקְשׁוּ מִשֶׁה וְאֶהָרֹן רַחֲמִים אֶת פְּנֵי הַמָּקוֹם וְחִזְרוּ לְהִיּוֹת מִטּוֹת, (מדרש שכל טוב)

מכת צפרדעים

(כז) נִגַף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרָדַיִם, "לפי שבטלו ישראל מהתפילה ומקריאת שמע שחרית וערבית יבואו הצפרדעים שאינם שותקים ערבית ושחרית". (ש"ך עה"ת) • (ד) וַיֹּאמֶר הָעֶתִירֹו אֶל יי', בתפלה, לרצות השם בדברים (אבן עזרא) • (ה) וַיֹּאמֶר מֶשֶׁה לְפָרְעֹה הַתְּפָאֵר עָלַי פִּרְעֹה אָמַר 'העתירו' שיתפללו שניהם (משה ואהרן) שלא היה בטוח שתסתלק המכה כ"א בתפלת שניהם, ומשה אמר התפאר 'עלי' כי אני לבדי אוכל להתפלל ותקובל תפילתי. (בית אלוקים למבי"ט שער התפילה פ"ח) • רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאַרְנָה תְּפִילַת מִשֶׁה עוֹמֵד לְדוֹרוֹת עוֹלָם, שֵׁנִשְׂאֵר הַקְּרָאקָאדִיל" בִּיאֹוֹר עַד הַיּוֹם (ר' בחיי שמות י יט בשם רבנו חננאל).

(ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר, נח' המפרשים (עי' רש"י ורמב"ן ועוד) האם התפלל היום שיסור מחר או שהתפלל למחרת. • וַיִּצְעַק מֶשֶׁה אֶל יי' עַל דְּבַר הַצַּפְרָדַיִם נִקַּט לִשׁוֹן 'צעקה', לספורנו: כי ביקש שימותו בארץ וישארו ביאור ו"פלגא מן שמיא לא יהבי" (יומא סט ב) ע"כ הוצרך לצעקה, ומושב זקנים פי' שבהיות שהיה רעש גדול מקרקור הצפרדעים הוצרך לצעוק כדי שישמעו שמתפלל ואינו מעשה כשפים, וכן כדי 'להשמיע לאוזניו' ועי"ל לפי שתלה הגדולה בעצמו 'התפאר עלי' הוצרך להתאמץ בכל כוחו. • אֲשֶׁר שָׁם לְפָרְעֹה, מכאן שצריך לפרש תפלתו (אור החיים)

מכת ערוב

(ט) וְשִׁמְתִי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר פִּי' בן איש חי (שנה א' וארא) 'מחר' אותיות רמ"ח ואותיות רח"ם לרמז שהפדות יהיה בזכות קריאת שמע שיש בה רמ"ח תיבות שכוחה גדול להכרית כל אויבי ישראל כעין 'רומח' וחרב, ולעורר את האהבה דתרגום 'אהבה' הוא ג"כ 'רחם'. • (כד) רַק הִרְחַק לֹא תִרְחִיקוּ

השליחות

(ו) וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק כִּתְבוּ הַרְאִשׁוֹנִים: 'וארא' גימטריא 'יצחק' שהוא היה מתפלל על פדות ישראל, (כמו שמצינו בגמ' שבת פט:): ואף נתן משמו אות צ' ולקח ש'. כמ"ש במדרש עה"פ ושבועתו לישחק (תהילים קה ט). (רבינו חיים פלטיאל) וגם מתפלל על הגאולה העתידה ורמז לזה נחמ"ו נחמ"ו גי' 'יצחק' (אמרי נועם, הו"ד בפני דוד) • וַאֲרָא ... בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי יי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם: למרות שקבעתי קץ לאבות שזהו שם 'שדי' בחינת גבול קבוע לגלות, אך יש בחינה 'לא נודעתי' שברגע שיבקשו ויעוררו רחמים אושיע אותם מיד בשם הויה, שכולו רחמים. (אור החיים) • (ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, "נאקתם ותפלתם בצר להם" (ספורנו) • 'וגם' אני שמעתי, לרבות צעקת האבות הק' בקברם על צער בניהם כדאמרינן במנחות (נג): (ליקוט האזובי) וכע"ז בבעל הטורים: "נאקת בא"ת ב"ש טתד"א שזה בגימטריא האבות. לומר לך שעלתה צעקת האבות ותפלתם" • (ו) וְגִאֲלֹתִי אֶתְכֶם "מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך אתה ה' גואל ישראל" (אגדת תפלת שמונה עשרה) • (ז) וַאֲיֵךְ יִשְׁמַעְנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֵרַל שְׁפָתַיִם, בזה התפלל שיסיר ממנו ערלות שפתיים (תורת המנחה, ר"י סקילי, ויעי"ש מדוע לא נתקיימה תפילתו. • (כז) הוּא אֶהָרֹן וּמֶשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יי' לָהֶם הוֹצִיאֵוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבֹאֲתָם: הקדים הפס' את אהרון למשה (ועיין רש"י) ופי' הנצי"ב: כי אהרון היה גדול ממשה בכח התפילה ולכן בפטירתו קרא עליו משה "עמוד צלותהון דישראל" [תרגום יונתן במדבר כ' כ"ט] שהתפילה היא מעין עבודת הקרבנות שבה זכה אהרון להיות כהן גדול. ולכן בפסוק זה שמדבר על יציאת ישראל 'על צבאותם' שאז צריכים שפע פרנסה ולזה צריך זכות התפילה ובדבר זה היה אהרון מסוגל יותר (העמק דבר)

(ז) וּמֶשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה, יש תפילה שנענית לשמונים שנה (מדרש שמואל פ"ד)

לְלֶכֶת, פִּי חָתָם סוֹפֵר (תּוֹרַת מֹשֶׁה) כִּי אֲחֻזׁל (עֵירוּבִין סֵה). הַבֵּא מִן הַדֶּרֶךְ אֶל יִתְפַּלֵּל עַד אַחֵר ג' יָמִים, וְכ״שׁ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת תְּפִילַת רַבִּים, לִכְן שֶׁכֹּאמַר מֹשֶׁה שֶׁהִבְעִיָּה לַזְבוּחַ בְּאַרְץ בְּגַלְל שֶׁלֹּא יִסְקָלוּנוּ הַבֵּינִי פְרַעֲהַ שְׁמָה שְׁבִיקֶשׁ מֹשֶׁה (לַעֲלֵל ה' ג') לִלְכַת 'דֶּרֶךְ ג' יָמִים' הֵינּוּ שְׁמִיד בְּגִבּוֹל מִצְרַיִם בְּסוּפוֹ יָנוּחוּ ג' יָמִים, לִכְן אָמַר: "הֶרְחַק לֹא תִרְחִיקוּ לִלְכַת". • הֶעֱתִירוּ בְּעֵדֵי, פִּי חָתָם סוֹפֵר (תּוֹרַת מֹשֶׁה) תִּתְפַּלְלוּ שֶׁם 'בְּעֵדֵי' וְלֹא בַעַד עֲצַמְכֶם, כִּי הַמִּתְפַּלֵּל בַּעַד חֲבִירוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דְּבַר הוּא נִעְנֶה תַחֲלִילָה, (ב"ק צ"ב ע"א), לִכְן הֶעֱתִירוּ 'בְּעֵדֵי' וּבְכַךְ יִעֲנֶה אֲתֶכֶם וְתִמְהָרוּ לְשׁוּב לְמִצְרַיִם • (כּו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהַ וַיַּעֲתֵר אֶל יי "נִתְאַמַּץ וְהִרְבֵּה בַתְּפִלָּה" (רַשׁ"י) וְהִטְעַם שֶׁהוֹצֵרֶךְ לְהִתְאַמַּץ בְּמִכּוֹת עָרוֹב וּבְאַרְבֵּה פִּי רִיב"א (עַה"ת) וְרַע"ב (עֵמֶר נִקָּא) דְק"ל (חֻלְיִן ס.) "מִיֵּהָב יֵהִיב מִשְׁקַל לֹא שְׁקִיל" וְכֵאֵן רִצָּה שִׁיקָחֶם שֶׁלֹּא יִשְׂאָרוּ, וְיִהְיוּ מֵהֶם הַמִּצְרַיִם. לִכְן הוֹצֵרֶךְ לְהִרְבוֹת בַּתְּפִלָּה.

מַחַת דְּבַר

(ט ג) דְּבַר פְּבַד מְאֹד אָמַר הַקַּב"ה יֵבֵא דְבַר שְׁמַמִּית וַיִּפְרַע מִמִּצְרַיִם שֶׁבִקְשׁוּ לְאַבְדֹּת אֹמְרָה שְׁמַמִּיתִין עֲצַמֵּן עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם. וְאוֹמְרִים בַּתְּפִלָּתָם כִּי עַלִּיךְ הוֹרְגָנוּ כֹּל הַיּוֹם. (מִדְרַשׁ יִלְמְדוּנוּ הו"ד בְּצִירוֹר הַמּוֹר)

מַחַת בְּרַד

(יג) הַשֵּׁנִים בְּבִקְרָה וְהַתִּיבָּב לְפָנֵי פְרַעֲהַ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (יא א) פִּי שְׁפִרְעָה רִצָּה לְהַשְׁכִּים כְּדִי לְהַתְפַּלֵּל לָהּ שִׁיִּצִּילָהּ בְּכַבּוֹדוֹת הַלֵּב, לִכְן אָמַר הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה לְהַתִּיבָּב לְפָנָיו, וּבְכַךְ לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַתְפַּלֵּל. (רֵאָה הַרְחֵבָה בַּתְּפִלָּה בְּרֵאָה הַפְּרָשָׁה) (כח) הֶעֱתִירוּ אֶל יי 'וְרַב', הַכְּתָב וְהַקְּבֵלָה וְרַשׁ"ר הִירֵשׁ הוֹכִיחוּ שֶׁ'וְרַב' הוּא תּוֹאֵר לָהּ, כְּמוֹ מוֹשִׁיעַ וְרַב (יִשְׁעִיָּה י"ט כ'), כִּי בְּמִכָּה זֶה הַכִּיר פְּרַעֲהַ רַב כְּחוֹ יֵת', לִכְן בִּיקֶשׁ שִׁיתְפַּלְלוּ לָהּ כִּי הוּא רַב לְהוֹשִׁיעַ וְלְהַמְצִיא רוּחוֹהָ. • (כט) וַיֵּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה פְּצֵאֲתֵי אֶת הָעֵינַי, כְּתָב אֲבִרְבָּנָאֵל: "שֶׁהִיָּה לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ חוֹץ לְמִצְרַיִם בֵּית אֶחָד מוֹכֵן לְתַפְלָתוֹ וְהַתְּבוֹדָדוֹתָיו וְגַם הַיּוֹם הַבַּיִת הַהוּא קִיִּים

וְעוֹמֵד בְּמִצְרַיִם, וְחוֹגְגִים שֶׁם הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל הָאֲרָצוֹת הָהֵם". • הַסִּיבָה שְׁדוּקָא בְּמִכַת בְּרַד נֹאמַר שִׁיִּצֵּאתָ מֵהַעִיר לְהַתְפַּלֵּל בְּדַעַת זְקֵנִים פִּי כִּי בַעַת הַבְּרַד הַנִּסִּי 'כֹּל הִירָא' אֶת הַמְּקַנָּה לְבַתִּיהֶם, מִמִּילָא נִתְמַלְאָה כֹּל הַעִיר גְּלוּלִים (שֶׁהַבְּהִמּוֹת הֵיוּ ע"ז). וְצִידָה לְדֶרֶךְ פִּי שְׁבָהִיּוֹת שֶׁהַבְּרַד מִשְׁחִית בַּעִיקָר בְּשִׂדָה רֵאוּי שֶׁהַתְּפִילָּה תִּהְיֶה שֶׁם.

אַפְרָשׁ אֶת כְּפֵי אֶל יי תְּרַגְּם יוֹנְתָן: אֲפֹרֶשׁ אֶת יָדַי בַּתְּפִילָּה לְפָנֵי ה' וּפִי הַכְּתָב וְהַקְּבֵלָה כִּי הַכְּפִיפָה מֵרֹאֵה עַל הַכְּנַעְנָה כְּעַבַד נִכְנַע לְפָנָיו אֲדוֹן כֹּל. וְכִמְאֵמֶרם (בְּרִכּוֹת ט"ז) בְּשִׁמְךָ אֲשֶׁא כְּפֵי זֶה תְּפִלָּה. • (לג) וְהַבְּרַד וּמָטָר לֹא נִתְּנָה אֶרְצָה כְּתָב בַּעַל הַטּוֹרִים: 'נִתְּן' ג' בְּמִסּוּרָה. לְלַמֵּד עַל כַּח תְּפִילַת הַצְּדִיקִים: 'לֹא נִתְּן אֶרְצָה' (כֹּאן) מִלְּמַדַת שֶׁתְּפִילָּה עוֹצֵרֶת הַבְּרַד. 'עַד נִתְּן מִים עֲלֵיהֶם' (ש"ב כ"ז) גְּבִי בְּנֵי שְׁאוּל הַמּוֹקֵעִים. שֶׁאֵז תְּפִילַת דוֹד הוֹרִידָה מִטָּר. כֹּאשֶׁר נִתְּן אֲפִי וְחַמְתִּי עַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם (יִרְמִיָּה מ"ב ח). לְלַמֵּד שֶׁע"י תְּפִלַת הַצְּדִיקִים יִכְפֹּר ה' לְיְרוּשָׁלַם.

וְהַשְׁוֵעָה בְּרֹב יוֹעֵץ

מִכָּל הַסְּפָרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבַע"פ שֶׁהַנְּחִילוֹנוּ רְבוּתֵינוּ" (עַלִּי שׁוֹר ח"א ע"מ כ"ח).

הַסְּפָר הַנִּבְחָר

בְּקֶשֶׁר לְשִׁאלָתְךָ, אִיזָה סֵפֶר כְּדָאֵי לְבַחּוֹר, זֹאת שְׁאֵלָה חֲשׁוּבָה מְאֹד. וּבְכַדִּי לַעֲנוֹת עֲלֶיהָ כְּדָאֵי לְהַבִּין מָה בְּאִמַת הַמִּטְרָה בְּלִימוֹד הַפִּירוּשִׁים? א. יֵשׁ 'מִילִים קְשׁוֹת' שֶׁאֵינִים מוֹבְנּוֹת כֹּל כֵּךְ, אֶךְ בְּדֶרֶךְ כֹּלל בְּדוֹרְנוּ שֶׁהִרְבּוּ יוֹדְעִים לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, זֶה מַעֲט. ב. צָרִיךְ לְהַבִּין לֹא רַק אֶת הַמִּילָה, אֲלֵא אֶת הַהֶקְשֶׁר, מָה הַמִּשְׁפָּט בֹּא לְהַבִּיעַ. וְדַבֵּר הַזֶּה אֲפֹשֶׁר לְבַאֲרוֹ כְּמוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה הַק' ב'שְׁבַעִים פְּנִים' וְכֹל יְהוּדִי נִמְשָׁךְ לְסַגְנוֹן הַקְּרוֹב לְלִבּוֹ, אִם זֶה פֶּשֶׁט אוֹ רִמְז, דִּרְשׁ אוֹ סוֹד, הַעִיקָר שֶׁתִּרְגִּישׁ חִיבוּר וְקֶשֶׁר לְמָה שֶׁאֲתָה אֹמֵר. כִּי אֵז אֲתָה תִּגִּיד אֶת הַמִּילִים הַלְלוּ לֹא רַק בְּגַלְל שֶׁהֶם כְּתוּבִים בְּסִידוֹר אֲלֵא כִּי אֲתָה רוֹצֵה לֹמַר אוֹתָם. לִכְן כְּדָאֵי שֶׁתִּנְסֶה לְשְׁאוֹל מִמִּישֶׁהוּ כְּמָה סוּגֵי סְפָרִים כֹּאֵל וְתִרְאֶה אִיזָה יוֹתֵר מִתִּישֵׁב עַל לִבְךָ. ג. אַחֵר שֶׁזְכִּינוּ לְלַמּוֹד וְלְהַתְחַבֵּר לְפִסּוּק, עֲדִיין פְּרָקֵי הַתְּפִילָּה מוֹרְכָבִים בְּרוֹבִם מְקִיבוֹץ פְּסוּקִים וְעֵינֵינִים שׁוֹנִים, כֵּךְ שֶׁבְּדֶרֶךְ כֹּלל כֹּל פְּסוּק הוּא נוֹשֵׂא בְּפָנָיו עֲצָמוֹ. וְלֹא רוֹאִים בִּינֵיהֶם קֶשֶׁר וּמַהֲלֶךְ כְּלִשְׁהוֹ. הַדְּבַר הַזֶּה מְקַשֶּׁה מְאֹד עַל הַכוּוֹנָה כִּי כְּשִׁישׁ רִיבּוּי פְּרָטִים וְעֵינֵינִים לֹא הַקֶּשֶׁר, וְאִין לְאָדָם אִיזָה קוֹ מַחְשָׁבָה וְכִיוּן - הַרִיכוֹז שֶׁלּוֹ נֹאבֵד בְּקִלּוֹת.

וְהַאֲמַת שֶׁזֶהוּ עֵיקַר הַכוּוֹנָה!! לְהַבִּין מָה הַמְּכוּוֹן בְּכָל הַנוֹשֵׂא בְּכִלְלוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתָב בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָה (בְּרִכּוֹת יג. ד"ה בְּקוֹרָא, וּמְקוֹרוֹ מְהִרִיט"ב א שֶׁם) שְׁדִין הַכוּוֹנָה הוּא "שִׁיכוּין לְבוֹ

שְׁאֵלָה:

לְאַחֲרֵינָה רִצִּיתִי לְהַתְחַזֵּק בַּתְּפִילָּה, אֵז הַלְכְּתִי לְחַנוּת לְקִנּוּת סֵפֶר עַל פִּירוּשׁ הַתְּפִלָּה, וְאִנִּי רוֹאֶה הַמּוֹן הַמּוֹן סְפָרִים נְפִלְאִים, יֵשׁ פִּירוּשִׁים שֶׁל הַרְאֻשׁוֹנִים זִיע"א, וִישׁ שֶׁל רְבוּתֵינוּ בַּעֲלֵי הַמַּחְשָׁבָה, וִישׁ מְגִדוּלֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, וְגַם הַמּוֹן מִמַּחְבְּרֵי זְמַנְנוּ, מְרֹב הַתְּלַבְּטוֹת עוֹד לֹא קִנִּיתִי, אִיזָה סֵפֶר לְדַעַתְךָ כְּדָאֵי לִי לְבַחּוֹר?

תְּשׁוּבָה:

קוֹדֶם כֹּל, מְצוּיִין שֶׁעֲשִׂיתָ אֶת הַמַּעֲשֶׂה הַנִּכּוֹן, אִין סִפֵּךְ שֶׁבְּכַדִּי לְהַתְחַזֵּק בַּתְּפִילָּה, צָרִיךְ לְלַמּוֹד אֶת בִּיאוֹר הַתְּפִילָּה וְהַבְּנָתָה, זֶה פֶּשׁוּט הַכְּרַחֵי בְּכַדִּי לְהַכְּנֵס לְעוֹלָמָה שֶׁל תְּפִילָּה, אִנִּי רַק אֲצַטֵּט עַל כֵּךְ אֶת דְּבָרֵי חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת כְּתָב (שְׁעוֹר חֲשַׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ פ"ג חֲשַׁבּוֹן כ"ד) "וְעֵינֵינִי הַתְּפִילּוֹת אֲשֶׁר יִדְעַת מַעַת נַעֲרוֹתְךָ וְרֹאשִׁית גִּידוּלְךָ... אֵל תִּנּוּחַ דַּעַתְךָ עַל מָה שֶׁנִּצְטִיר בְּלִיבְךָ בַּתְּחִילַת לִימּוֹדְךָ... (אַלֵּא) רֵאוּי לֶךְ לְהַתְחִיל בַּעַת חוֹזֵק שְׁכַלְךָ וְהַכְּרַתְךָ לַעֲיִינוּ... בַּתְּפִילּוֹת וּבַתְּשַׁבְּחוֹת לְהַסְתַּכֵּל בְּמִילּוֹתַי וּמַגְמַת עֵינֵינִי כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה בַּעַת שֶׁתְּדַבֵּר בְּהֵן לְפָנַי אֲלוֹקֶיךָ, יוֹדַע מָה שֶׁמוֹצִיא לְשׁוֹנְךָ מִן הַמְּלוֹת, וְמָה שֶׁמְבַקֵּשׁ לְבָךְ בַּעֲנִיין".

וּבְסִפְרֵי יוֹסֵף אֹמֵץ (הַקְּדָמוֹן) כְּתָב (עַמ' 8) "פֶּשׁוּט שְׁחַל חוֹבַת בִּיאוֹר הַתְּפִילָּה עַל הָאָדָם בְּטָרֶם יִלְמַד שֶׁאֵר לִימוֹד שֶׁבְּעוֹלָם (!!) וְמִי שִׁישׁ לוֹ לֵב לְהַבִּין [אֶת פִּירוּשׁ הַתְּפִילָּה] רַק עֲצִלוֹתוֹ גְּרָמָה לוֹ שֶׁאֵינּוּ מִבִּין כְּרֹאוּי הַלֵּא זֶה פּוֹשַׁע הוּא שֶׁאֵינּוּ רוֹצֵה לְכוּוֹן". וְהַרְבֵּה וּלְבָה זַ"ל הַגְּדִיר אֶת הַסִּידוֹר בַּתּוֹר "הַסְּפָר הַעֲמוּק וְהַקֶּשֶׁה בִּיּוֹתֵר

בְּכָל תִּיבָה וְתִיבָה, וְיַעֲיִין בַּעֲנִיין וַיְבִין אוֹתוֹ". הִרִי שֶׁלֹּא דִי בְּפִירוּשׁ הַמִּילּוּלִי, אֲלֵא שִׁיבִין אֶת מַהֲלֶךְ הַדְּבָרִים, מָה מְכוּוֹן בַּעֲנִיין הַהוּא.

גַּם תְּסַכֵּים אִיתִי, שְׁכֹאשֶׁר הַנוֹשֵׂא בְּכִלְלוֹתוֹ לֹא כֹל כֵּךְ בְּרוּר אִזִּי גַם אֶת הַפְּרָטִים אֲנַחְנוּ לֹא 'בְּאִמַת' מְבִינִים.

הַגֵּן הַמְּלֻכּוֹתִי

מַעֲט הַמַּחְשָׁה לְהַבְדֵּל שִׁישׁ בֵּין מִי שֶׁנַּעֲצֵר רַק בְּלִימוֹד 'פִּירוּשׁ נְקוּדַתִּי' לְבִין הַבְּנַת הַמַּהֲלֶךְ בְּכִלְלוֹתוֹ, נִיתְּנַת לָנוּ בְּדַבְּרֵי הַרְמַח"ל (דֶּרֶךְ ה' הַקְּדָמָה) אֲשֶׁר מְדַמָּה זֹאת לְאָדָם שְׁרוּאָה "גֵּן הַמַּהוּדָר בַּעֲרוּגוֹתָיו וּמִיּוֹפָה בְּמִסִּילוֹתָיו וּבְשׁוֹרוֹת מִטְעִיו", וְעוֹמַת "רֵאִיתִי חוֹרֵשׁ הַקְּנִים וְהִיעַר הַצּוֹמַח בַּעֲרֹבֹב". כִּי עָרֹבֹב חֲלָקִים רַבִּים לֹאא פֶּשֶׁר "אֵינּוּ אֲלֵא מִשָּׂא כְּבֵד בְּלֵא חֲמָדָה, שִׁיגַע בּוֹ וְיַעֲמוּל, וְנִלְאָה וְעִיפָה וְאִין נַחַת". לֹא כֵן כֹּאשֶׁר הַגֵּן מְסוּדָר דְּבַר עַל אֲפָנָיו, "הַלוֹךְ יֵלֵךְ וְיִשְׁכִּיל אֵל אֲשֶׁר יִפְנֶה שֶׁם, וּבִיּוֹפֵי מְלֻאכּוֹתָיו יִתְעַנֵּג וְיִשְׁתַּעֲשַׁע".

לִכְן נִרְאֶה לִי שֶׁיְהִיָּה לֶךְ הַרְבֵּה תוֹעֵלַת לְחַפֵּשׁ בְּנוֹסֵף גַּם סְפָרִים שֶׁמְבַאֲרִים אֶת בְּנִיין הַפְּרָק וּבִיאוֹר הַעֲנִיִין בְּכִלְלוֹתוֹ.

אִנִּי בְּאוֹפֵן אִישִׁי מִתְחַבֵּר לְדַרְכוֹ שֶׁל פִּירוּשׁ הַמְּלַבִּי"ם שֶׁזֹּאת הִיא דְּרֹכּוֹ בְּכָל הַתְּנַיִן כִּידוּעַ. אֶךְ בּוֹדָאֵי יֵשׁ עוֹד רַבִּים וְטוֹבִים, אֵז כְּדָאֵי שֶׁתְּחַפֵּשׁ אֶת אוֹתוֹ סֵפֶר שֶׁאֵל צוֹרֵת הַבְּנִין וְנִיתּוּחַ הַפְּרָקִים שֶׁלּוֹ נִפְשָׁךְ מִתְחַבְּרַת. אֵל תְּמַהֵר, תְּבַדּוֹק אֶת זֶה בְּמַתִּינּוֹת, עַד שֶׁתְּמַצֵּא בַּע"ה מֵאֲחַל לֶךְ לְהַתְעַנֵּג עַל הַתְּפִילָּה, אֵז תְּתַעַנֵּג אֵל ה' וְיִתֵּן לֶךְ מִשְׁאֵלוֹת לְבָךְ, אֲמֵן.

אמירת ההלל

חלק א': הלל כל יום - מחרף ומגדף.

שינוי בגמ' שבת דף ק"ח ע"ב "הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף" ופרש"י וז"ל: "הרי זה מחרף ומגדף שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והדיה כדאמרין בערבי פסחים (ד' ק"ז), וזה הקוראה תמיד בלא עתה, אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ". עכ"ל. ועדיין קשה למה יחשב למחרף ומגדף הרי אומר הלל ותשבחות לפני ה'.

ואמרת לפרש את הגמ' כי בריאת העולם, הנהגתו של הקב"ה את העולם, קיום הבריות הוא הכל בנס, והאומר הלל בכל יום, הרי עומד ומשבח רק על הנסים שנעשו לפני ישראל ביציאתם ממצרים, מדבריו עולה שרק ביציאת מצרים עשה הקב"ה נסים ואילו הנהגתו של הקב"ה על הברואים בכל יום אינו נס, ובזה הרי הוא מחרף ומגדף.

ואמרת ליעין אם פירוש זה נמצא במפרשים, ומצאתי בשו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' י"ב שהביא פירוש זה בשם רבינו יונה, וגם בשם המשך חכמה (ריש פר' בחוקות) וז"ל: "מפני שהאומר הלל הגדול בכל יום מורה כאילו שראוי להודות רק על הנן פעולות שעל דרך נס, אבל מפעולות הטבע אין צריכים חלילה להיוצר אחרי שבראן, ולכן ה"ז מחרף ומגדף, כי הנסים המה רק להעיר לבות בני אדם על מפעלות הבורא ב"ה בהטבע וידו והשגחתו הטהורה". עכ"ל המשך חכמה.

שירת הים - כל יום?

ברם לפי"ז צ"ע מדוע אנו אומרים בכל יום את שירת אז ישרי שהוא ג"כ רק הלל ותשבחות על קריעת ים סוף?

ונראה לישב דאמרו בגמ' שבת שם: "אמר רבי יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני? והאמר מר: הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף! - כי קאמרין - בפסוקי דזמרא". והנה האומר בכל יום פסוקי דזמרא הוא מגומרי הלל בכל יום, והדבר מותר וגם יש בכך מעלה, והטעם, דפסוקי דזמרא אנו אומרים הרבה פסוקים מבריאת הקב"ה את עולמו, ומהשגחתו על הברואים וחסדיו עמהם. ואביא מעט מהפסוקים העוסקים בזה פר' קמ"ה נאמר: עיני כל אליך ישגרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: בפר' קמ"ו נאמר: עשה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם השמר אמת לעולם: עשה משפט לעשוקים נתן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים: ה' פתח עיורים ה' זקף כפופים ה' אהב צדיקים: בפר' קמ"ז נאמר: ענו לה' בתודה זמרו ואלהינו בכנור: המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר: נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו: ופרק קמ"ח עוסק כולו בהלל. שכל הברואה אומרת לקב"ה. ופרק ק"נ

מסיים: כל הנשמה תהלל יה הללו יה: דהיינו שכל מי שיש בו נשמה ומכיר בבוראו מודה לו, ופסוק זה רומז גם שעל כל נשימה צריך להודות לה'. ובהמשך מספרים שהקב"ה בחר באברהם אבינו הוציאו מאור כשדים הודיעו על גלות זרעו והבטיחו לתת לו את ארץ כנען. ואנו מספרים שהקב"ה קיים את הבטחתו וגאל את עמו ישראל. ואח"כ אנו אומרים שירת הים, ובשירת הים אנו משתדלים להגיע לרוממות שהיה לפני ישראל בקריעת ים סוף.

הנה כשאנו אומרים את שירת הים, אין שירה זו נאמרת כשלעצמה, אלא היא נאמרת לאחר ההקדמה של כל פסוקי דזמרא, שהוא הלל על כך שהקב"ה ברא את העולם ומנהיג אותו, ועושה חסדים עם בוראיו בכל שעה, ע"כ כשאנו אומרים את שירת הים, שירה זו היא המשך להודאה להלל ולתשבחות לקב"ה על חסדיו, וכשאומרים ומזכירים את הנסים באופן זה, אין בזה מיעוט מגדולתו של הקב"ה שיחשב שהוא מחרף ומגדף, אלא הכל הלל ותשבחות.

פשרו של מנהג

ונראה עוד שהגולים לרומא שבית המקדש נחרב עם גלותם, רצו להזכיר בכל יום את הנבואה על הגאולה העתידה ובנין בית המקדש, שכתובה בסוף שירת אז ישרי. ואבאר הדברים בסוף השירה נאמר: "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכן לשבתך פעלת ה' מקדש אדני פוננו ידך: ה' ימלך לעלם ועד": וכוונת הדברים תבאמו לגאולה בזמן יהושע בן נון, ותטעמו לעתיד לבוא שיהיו נטועים ומושרשים בארץ ישראל שלא יעקרו. בהר נחלתך הכוונה לירושלים. מכן לשבתך פעלת ה' שהמקדש למטה מכוון מול המקדש שלמעלה שה' פעלו. מקדש ה' כוננו ידך, שלעתיד לבוא הקב"ה יבנה בעצמו את בית המקדש וכמו שכתב רש"י (סוכה דף מ"א ע"א) "הוא מקדש שלישי אשר ירד בנוי ומשוכלל מן השמים". "ה' ימלך לעלם ועד" דבר זה יתקיים בגאולה העתידה, ובארו נבואה זו על פי האמור נביאים ובכתובים. שכוונת הפסוק "ה' ימלך" לאמור בתהילים (פר' כ"ב) "כי לה' המלוכה ומשל בגוים". שאף שמלוכתו קיימת בעולם והוא מנהיג את הברואה בכל רגע ורגע, מ"מ מלוכתו תיודע ותוכר ע"י כל באי עולם, שהקב"ה מנהיג הברואה ומושל בגוים רק לעתיד לבוא. ופרטו שהגאולה תהיה מאדום המקום שאליו גלו, וכאמור בנביא עובדיה (פר' א) "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו ויהיתה לה' המלוכה". וסיימו שבגאולה זו תתקיים הנבואה "ה' ימלך לעלם ועד" כאמור בזכריה (פרק י"ד) ויהיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד: והמלוכה בעולם לעתיד לבוא תתבטא כאמור בצפניה (ג,

ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'. אשיר המכה ויגיע לים שיתקיימו בהם הנבואות דלעיל.

חלק ב': ביאור ההלל

סדרו של ההלל

ועתה נבאר את ה"הלל המצרי" השלם שאנו אומרים י"ח פעמים בשנה, ואבאר במיוחד את הקטעים הקשים שבהלל שצריכים ביאור. ההלל (תהלים פרק קי"ג) מתחיל שכל הברואה צריכה להודות לה'. הללו יה הללו יה עבדי ה' הללו את שם ה': יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבוא מהלל שם ה'. בפרק השני (ק"ד) אנו משבחים את הקב"ה על הנסים שעשה לעמו ביציאת מצרים. בפרק השלישי (ק"ה) אנו למעשה אומרים אתה הקב"ה הבדלת אותנו מהתועים שהם עובדי עבודה זרה, ואנו שומרים את מצותך שלא לעבוד עבודה זרה, אנו לועגים לעובדי העבודה זרה שהם עובדים לפסלים שאין בהם ממש, ואח"כ ועל כן אנו מבקשים מהקב"ה שיברך אותנו שאנחנו עמו ועושים רצונו. לאחר מכן בחלק הראשון של פרק קט"ז. מספר דוד על מצוקותיו הקשות ובהמשך הפרק ("מה אשיב") דוד המלך מודה לה' על הצלתו ועל החסדים שעשה עמו.

דלותי ולי יהושע

ועתה ברצוני לבאר את הפרק הבא כיון שהוא פרק סתום. תחילה צריך לדעת על איזה מקרה אמר דוד המלך פרק זה, ומה הכוונה בדבריו. אביא את המחצית הראשונה של הפרק ואבארו. תהלים פרק קט"ז אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני: כי הטה אָזְנו לי וגבי אקרא: אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם ה' אקרא אנה ה' מלטה נפשי: חנון ה' יצדיק ואלהינו מרחם: שמר פתאים ה' דלותי ולי יהושע: שובי נפשי למנוחכי כי ה' גמל עליכי: כי חלצתי נפשי ממוות את עיני מן דמעה את רגלי מדח: אתהלך לפני ה' בארצות החיים: האמנתי כי אדבר אני עיני מאד: אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב: דוד המלך מספר שהיה במצוקה גדולה ביותר חבלי מות מצאוני צרה ויגון אמצא. הנה דוד המלך במשך חייו היה בהרבה מצוקות קשות שאול המלך רדף אחריו להורגו, וגם כל ימיו לחם באויבים.

יש הרבה מהמפרשים שפירשו פרק זה על התקופה שהיה נרדף ע"י שאול. ברם בפרק זה יש פסוק סתום "שומר פתאים ה' דלותי ולי יהושע" ולא ברור כיצד פסוק זה מתקשר לתקופה ששאול רדף אחריו דוד. ויש עוד פסוק אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב:

ונראה לי בס"ד ששני פסוקים אלו רומזים

1. מחזור ויטרי סימן רס"ה כתב וז"ל: "תשובה שהשיבו קהל רומא על שירת הים דהיינו ויושע. דעו כי שירת הים מנהיגו מנהג כל קהל רומא ומנהג כל קהילות אשר סביבותיו. ומנהג כל קהילות אשר בספרד מיום גלות ירושלים ועד עתה לומר כל השנה כולה בכל יום ויום זולתי תשעה באב בלבד". עכ"ל. ובסידור התפילה לרוקח (ל"ד) קטע ויברך דוד (עמוד ר') בהערה למטה מס' 124 הביא שבישיבות בכל לא נהגו לומר ויברך דוד והשירה, וכשכא הגאון ר' משה מלוקא בר' קלונימוס היה מנהיג בני דורו לומר ע"ד ושמנו אחד. וזה מתאים למה שכתב במחזור ויטרי שזה מנהג קהל רומא מזמן הגלות.

2. וכן אנו אומרים בתשעה באב בתפילת נחם: כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, כאמור: ואני אהיה לה נאם ה' יחומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה.

את המאורע שבו אמר דוד פרק זה. נראה שדוד המלך אמר פרק זה כאשר אבשלום מרד בו והמריד עליו את כל עם ישראל, וכל העם רדף אחרי דוד להורגו. ושנינו בגמ' סנהדרין דף ק"ז ע"א. ואמר רב יהודה אמר רב: בקש דוד לעבוד עבודה זרה שנאמר (שמואל ב' ט"ז) ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים. ואין ראש אלא עבודה זרה, שנאמר (דניאל ב') והוא צלמא רישיה די דהב טב. (שמואל ב' ט"ז) והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו, אמר לו דוד: יאמרו מלך שכמותך יעבוד עבודה זרה! - אמר לו: מלך שכמותי ירגנו בנו? מוטב יעבוד עבודה זרה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא. אמר: מאי טעמא קנסיבת יפת תואר? - אמר ליה: יפת תואר רחמנא שרייה. אמר ליה: לא דרשת סמוכין, דסמיך ליה (דברים כ"א) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, כל הנושא יפת תואר - יש לו בן סורר ומורה. עכ"ל הגמ'.

רוח התורה

כאמור דוד המלך נענש קשה מאד על זה שנשא אשת יפת תואר, לא מצאנו בשום מלך מישראל שבנו מרד בו, והמריד עליו את כל ישראל ויצא למלחמה נגדו. והנה צ"ע מדוע הגיע לדוד המלך עונש כל כך קשה על מעשה זה, הרי לא עבר על דברי תורה, שהרי התורה התירה יפת תואר במלחמה. ונראה שדוד המלך חטא שעשה נגד רוח התורה³, שלקח יפת תואר שהוריה נוכרים גדלה וחונכה לעבודה זרה, ואף אם גיירוה מ"מ לא נתגיירה מרצונה. ומה סבר שרצון ה' שהוא יקים את זרע המלוכה מאשה זו. הרי רצון ה' שאדם ישא אשה צדיקה וממנה יוליד בנים שהבנים ידמו לאם, והאם תגדלם ותחנכם.

לאחר שאמר לו חושי הארכי, שחטאו שנשא יפת תואר, עמד דוד המלך לפני ה' והתפלל "חנן וצדיק ה' ואלוקינו מרחם. שומר פתאים ה' דלותי ולי יהושיע". דהיינו שדוד המלך אמר לא חטאתי בכך שנשאתי יפת תואר, לא ידעתי שהתורה התירה יפת תואר רק כנגד יצר הרע, לא ידעתי שדורשים סמוכים בענין זה, הייתי דל ממצות בשעה זו לא התבוננתי מה הטעם שהתירה תורה לשאת יפת תואר. ומחמת שלא עשיתי במזיד תושיע אותי ה' עתה. וזה לשון תפילתו של דוד המלך בשעה זו. אַפְפוּנִי חֲבִלֵי מוֹת וּמְצָרֵי שְׂאוּל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא אֲנִי ה' מְלַטֵּה נַפְשִׁי: חֲנוּן ה' וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שִׁמְרֵ פֶתָאִים ה' דְּלוֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:

ומיד אח"כ ניכר בדברי דוד המלך שהרגיש בטחון שהקב"ה יושיעו מצרתו. וכך הוא אומר: שׁוּבֵי נַפְשִׁי לְמִנְחֹתֵי כִי ה' גָּמַל עֲלַיְכִי: כִּי חָלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמּוֹת אֶת עֵינַי מִן דְּמֵעָה אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הָאֲמִנְתִּי כִי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֵד: אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב: וּלְפִי פִירוּשׁוֹנוֹ כּוֹוֹנֵת הַפְּסוּקִים הָאֲמַנְתִּי וְכוּ' ואני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב. אני אמרתי 'שובי נפשי

לְמִנְחֹתֵי כִי ה' גָּמַל עֲלַיְכִי' וכו' והאמנתי בכך בשעה שעדין הייתי נחפז ללכת וכל בני האדם כזבו בי'. **ברם צ"ע** מה הבטחון שהיה לדוד שה' יציל אותו מצרתו.

ביטחון על שום מה

ידוע דנחלקו בעלי המוסר בענין מהו מידת הבטחון בה' שאנו מצוים בה, ומהן התוצאות שאדם יכול לצפות שה' יענהו במידה ויבטח בה' בכל כוחו. יש מבעלי המוסר שאמרו שאדם שהגיע לאמונה ברורה בה' ותיקן עצמו במידת הבטחון, כל דבר שאדם זה זקוק לו, אם יבטח בה' שה' יענהו, יענהו ה'. וכן משמע במדרש (שׁוֹחַר טוֹב תהילים ל"א) "אמרו יבטח בשם ה' הבוטח בה' שמו עומד עליהם שכל מי שבטח בשמי אני מצילו וכו' אמר דוד הואיל וכן הוא הבטחון שכל הבוטח בך אתה מצילו בך אני בוטח" ובה נתבאר הפסוקים דלעיל.

אולם יש שחלקו על כך דלא למידה זו כיונו חז"ל במה שהזהירו אותנו שאדם צריך לבטוח בה'. והחזו"א הינו מהסוברים כך, ואעתיק מדבריו הנוגעים לענינו מספרו אמונה ובטחון פרק ב' אות א' וז"ל: "טענה נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג בטחון. שם בטחון המשמש למדה מהוללה בפי חסידים, נסתובבה במושג חובה להאמין - בכל מקרה שפוגש האדם והעמידתו לקראת העתיד בלתי מוכרע ושני דרכים בעתיד, אחת טובה ולא שניה - כי בטח יהיה טוב ואם מסתפק וחושש על היפוך הטוב הוא מחוסר בטחון. ואין הוראה זו בבטחון נכונה. שכל שלא נתברר בנבואה גורל העתיד אין העתיד מוכרע, כי מי יודע משפטי ה' וגמולותיו ית'.

אבל ענין הבטחון הוא האמון שאין מקרה בעולם וכל הנעשה תחת השמש הכל בהכרזה מאתו יתברך, וכו'. וכאשר אדם נפגש במקרה אשר לפי הנוהג שבעולם צפויה אליו סכנה מדרכי הטבע לפחוד מטבעת העולם, וקשת רוחו ירפהו מלזכור שאין המקרה אדוניה לנו, ושאינו מעצור לד' מלהושיעו ולהכן מסבבים שיחליפו את כל המסובבים, וההבלגה בשעה קשה הלזו ולהשרות בקרבו את האמת הידועה כי אין כאן לפניו שום פגע מיד המקרה, רק הכל מאתו ית' בין לטוב בין למוטב, ואשר שרש אמונתו מפיגה פחדתו ונותנת לו אמן להאמין באפשרות הצלה, ושאינו בפניו נטיה לרעה יותר מנטיה לטובה ענין זה יקראהו מדת הבטחון. וכו'. גם עלות של ההצלה שטבעת בני אדם להשתדל בהן משתנות אצל הבוטח, כי תחת לרדוף אחר נדיבים ושרים ולבקש תחבולות שוא יפשפש הבוטח במעשיו ויפנה לבו לתשובה וצדקה להעביר את רוע הגזרה. ועיי' שם שהארץ בזה וגם בענין ההשתדלויות,

אולם לגבי דוד המלך הסביר (שם באות ז) בזה"ל: "יש עוד ממידת הבטחון, כי על הבוטח שורה רוח הקודש ומתלוה עמו עוז המבשרו כי אמנם יעזרהו ה' וכמו שאמר דוד המלך ע"ה אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. וכו' וזה

ענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורב קדשו."

הודאת הגויים

הָלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִים: כִּי גָבַר עֲלֵינוּ חַסְדּוֹ וְאָמַת ה' לְעוֹלָם הָלְלוּ יְהוָה: (תהלים פרק קי"ז) כל המתבוננים בפרק זה תמהים מדוע כל הגוים צריכים לשבח את ה' משום שגבר עלינו חסדו. והמפרשים לתנ"ך פירשוהו שפרק זה מדבר לעתיד לבוא לביאת המשיח. ברם נראה שהפשוט הפשוט לפסוק שדוד המלך מדבר על דורו, הקב"ה השליטו על כל העולם, וכל ימיו היה עליו השגחה פרטית לטובה, והכל ראו "כי גבר עלינו חסדו". ולכן קורא דוד לכל הגוים הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו.

ברם את פרקי ההלל אמר דוד שיהללו את ה' באמירת פרקים אלו בכל הדורות, ובכל הדורות בגלות לא היתה ניכרת וגלויה השגחתו המיוחדת של הקב"ה על עם ישראל לטובה, ושאפשר לקרוא ולומר לגוים הללו את ה' כי גבר עלינו חסדו. ועל כן פרק זה דורש הסבר נוסף, וראיתי בהגדה לפסח של הגר"א שפירש וז"ל: עוד שמעתי כי בימי ממשלת הדוכסים העריצים נועצו יחדיו להשמיד את כל היהודים ולא יזכר שם ישראל עוד, אך לא היה אפשר להוציא אל הפועל כי אם בהסכמת כולם ויקרא לאספה על זה ויסכימו כלם לעצה הרעה הזאת. פתאום באה עגלת צב מפוארה וירד ממנה אדון אחד ומראהו נהדר ונורא ואמר להם איני מסכים על זה ונתבטלה הגזירה וזוהי הכונה הללו את ה' כל גוים כי הלא אתם ידעתם כל מחשבותיכם עלינו ואיך כל קיומנו הוא בנסים גדולים כי גבר עלינו חסדו.

מפני שציון ה' ביד משה

ונראה לי לומר פירוש נוסף לפרק זה על פי דברי הרמב"ם הלכות מלכים פרק ח הלכה י"א וז"ל: "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם". מבואר ברמב"ם שגוי המקיים ז' מצות משום הבנתו שראוי וצריך לקיים מצוות אלו, אינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם, ונ"ל שהטעם לדבר זה שבלי ציווי מפורש מאת ה' מה רצונו מבני האדם, וכיצד ניתן לעובדו, אין בכח בינת אדם לקבוע בזה מסמרות.

ועל כן דוד המלך קורא לכל אומות העולם ואומר "הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו" דהיינו מאחר וגבר עלינו חסדו שהקב"ה התגלה לנו במעמד הר סיני ולימדנו כיצד יכולים לעבודו, להתפלל לפניו, ולהללו, על כן הללו את ה' כל גוים, ומה שקיבלנו בהר סיני הוא אמת ה' לעולם הללוהו. (מתוך ביכורי שני ח"ב עמ' תרסא - תרסח)

3. ועיי' בהרחבה בספרי בכורי גושן (ח"ב עמ' תרסח והלאה) מניין שהאדם חייב לנהוג לפי רוח התורה, אף בדברים שהתורה לא אסרה מפורש, ומה מקורו.

4. ולפי המבואר בסדר עולם פרק י"ד שדוד המלך היה בן ששים וחמש שנים בעת שמרד בו אבשלום, וזה מתאים לאמירתו של דוד "כִּל הָאָדָם כּוֹזֵב" שבאותה עת דוד המלך כבר מלך שלשים וחמש שנה ולחם את מלחמות ישראל וכבש את האויבים והנהיג סדר במדינה.

הנשמה הטמונה בברכה ע"פ ספר שירי דוד

גלויות עד צמח דוד שהם בקשות על השלימות שתבוא ע"י גאולתן של כלל ישראל.

ממילא מסתבר שברכת שומע תפילה אשר בה באים לעורר רחמיו ית' להענות לנו אף אם איננו ראויים. אמורה לכלול התייחסות אל שלושת חלקי הברכות שביקשנו עם דגש על בקשת רחמיו ית'.

ביאור המהלך

כאשר מבקשים מה' ית' על (החלק השני) 'סליחה' גאולה 'רפואה' ו'ברכת השנים', זהו בעצם בקשה לתקן להעלות אותנו מהמצב השפל שהבאנו על עצמנו בגלל עוונותינו,

כמו חלאים וצרות, רעב, וכו', ובכדי לעורר רחמיו על עניין זה אנו אומרים שלוש סיבות. א. שִׁמְעַ קוֹלְנוּ יי' אֱלֹהֵינוּ, תשמע את קול האנחה שלנו שאנחנו נואקים ונאנחים מרוב צרות. 2. חוֹס תתבונן על מעלת הדבר בעצמותו, שחבל שישחת. 3. וְרַחֵם עֲלֵינוּ, תתבונן על מצבנו השפל כֹּל כֵּךְ. ומסיים כנגד זה בהמשך כי אתה שומע... 'תחנונים' כי "תחנונים ידבר רש" כן אנו דלים ורשים במצבנו העגום ואין לנו רק להתחנן ללא שום זכות.

וְקַבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתְנוּ 'תפלה' הוא לשון קשור וחיבור וזהו כנגד (חלק א') 'דעת' ו'תשובה' ענינם הוא הבקשה להגיע את שלימות העבודה. ולכן אמר 'ברחמים וברצון', כעת מבקש להשתלם במעלתו הוסיף ב'רצון' כי זהו תכלית רצונו ית'. וכמובן שגם זה צריך 'רחמים' לזכות למעלות בעבודת ה'.

ועל כן כנגד ב' חלקים הנ"ל מנמק כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים אֲתָהּ.

כעת בא לבקש על (חלק ג) תיקון הכלל, (מברכת קיבוץ גלויות עד צמח דוד) שהם בקשות על השלימות שלנו לא רק בתור יחידים אלא בתור 'עם' וציבור מלוכד, ומתוקן ברוחניות וגשמיות.

ואומר: וּמִלְפָּנֶיךָ מַלְכֵנוּ, רִיקָם אֵל תְּשִׁיבֵנוּ. כִּי אֲתָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת 'עמך ישראל' בְּרַחֲמִים. כי מבקש מצד שהוא מלך ואנו עמו, ומלך צריך לדאוג לעמו להביא אותם אל מעלתם ולא ישארו ריקם. ע"כ מבקש מלפניך 'מלכנו' אל תשיבונו ריקם, כי אתה שומע את תפילת 'עמך ישראל'. (ולא אמר 'שומע 'תפלתנו' ברחמים").

[אב הרחמן] שִׁמְעַ קוֹלְנוּ יי' אֱלֹהֵינוּ, חוֹס וְרַחֵם עֲלֵינוּ, וְקַבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתְנוּ, כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים אֲתָהּ, וּמִלְפָּנֶיךָ מַלְכֵנוּ, רִיקָם אֵל תְּשִׁיבֵנוּ. [חננו ועננו ושמע תפלתנו]. כִּי אֲתָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת [כָּל פֶּה] עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, בְּרוּךְ אַתָּה יי', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

שאלות:

א. 'שמע קולנו' תמוה, וכי עד עכשיו לא שמע לברכות הקודמות? ואם כוונתו שיקבל התפילה הרי זאת מבקש בהמשך: 'וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו'.

ב. מה ההבדל בין חוס ורחם?

ג. מדוע יש בברכה זו שני נתינות טעם. "שמע קולנו ... כי שומע תפילות ותחנונים אתה". "ומלפניך מלכנו ריקם... כי אתה שומע" וכו' מה משמעות חלוקה זאת?

ד. בהתחלה אמר "קולנו תפילתנו" ואח"כ אומר תפילת עמך ישראל. ע"כ תחילה זה כל אחד כיחיד ואח"כ ככלל.

הקדמה:

מצינו שברכת שומע תפילה מעלתה גדולה משאר הברכות, עד שמצינו בדעת הירושלמי (ברכות פ"ד ה"ז) ונפסק ברמ"א (קט א) שאין להתחיל תפלתו אם אינו יכול לגמור ולענות אמן על שומע תפילה עם הציבור, והסיבה, כי בברכה זו מתחנן שבאמת יזכה שיתקבלו כל הבקשות שביקש, ואף שאינו ראוי, מצד מידת רחמיו ית'.

וע"כ כתב בספר עמק ברכה (אביו של השל"ה הק' זי"ע סימן ל"ב) "יכוין יותר בברכת שמע קולנו מבשאר ברכות אמצעיים, כי היא סוף אמצעיות, וצריך כוונה יתירה שישמע השי"ת בקול תפלתו ויקבל ברחמים התפלה שהתפלל בברכות אמצעיות", עכ"ל.

הנה מבואר בקדמונים כשם שהברכות הראשונות והאחרונות מחולקות לשלוש, בהם משבח ומודה על היותו הגדול הגבור והנורא. כך הברכות האמצעיות מחולקות לשלוש, ובהם מבקש לקבל את שלושת ההשפעות הללו. החלק הראשון: 'דעת' ו'תשובה' ענינם הוא בקשת השלימות. החלק השני הוא ברכות 'סליחה' גאולה' ו'רפואה' ו'ברכת השנים', אשר ענינם הוא תיקון האדם מחסרונות שהביא עצמו אליהם בגלל חטאיו. בכדי שיהיו לו כלים המתאימים שיוכל להגיע אל השלמות. חלק השלישי הוא: מברכת קיבוץ

נהלך ברגש

קורה לנו בתור 'הורים' שאחד הילדים בא אלינו עם רשימה של בקשות... נניח שאין לנו שום בעיה כלכלית להביא לו, גם לא בעיה רוחנית, אבל אם הילד מגיע עם תחושה של 'מגיע לי', לא נוכל לתת לו... כי אז הוא מתחנן שכל העולם חייבים ל"הוד מעלתו שיחיה", אבל אם הוא מסיים את רשימת הבקשות באמירה: אבא, אני יודע שאתה לא חייב לתת לי כלום, ובכל זאת אני מבקש אם אפשר שתביא לי, אז בטח נשמח להביא לו.

ובפרט אם לאחרונה הילד הזה השתולל ולא שמע בקולנו, אם עכשיו הוא יקבל זה יהווה אישור למעשיו הרעים... אבל אם הוא בא ואומר בפירוש: אבא לא שמעתי לקולך לאחרונה, ואני יודע שזה לא בסדר, והיה מתבקש שאני לא יקבל כלום, אבל בכל זאת אני צריך את המשחק הזה, אז תביא לי בבקשה.

ככה נשתדל להרגיש בברכת שומע תפילה.

1 הרומל" (ח"ד פ"ה אות י"א), המבי"ט, ור"א בן הגר"א.

2 כע"ז פ"י כאן הדובר שלום (מסידור אוצר התפילות), וכן משמע בדברי המדרש (שבה"ל ס' יח) 'כשנאנחו ישראל וצעקו לה' ושמעו צעקתם כמה שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה וזעקו ותעל שעוותם אל האלקים מן העבודה מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י שומע תפילה" וכבר כתבו המבי"ט (בית אלקים פנ"א) ובאוה"ח (שמות ב' כ"ג) ותורת המנחה (שמות דרשה כ"ג) שמדובר כאן על עצם זעקת הכאב ולא בדוקא אל ה', ע"ש.

3 כמ"ש המלבי"ם (ישעיהו י"ח) "שחם מלהשחית דבר שיקוה ממנו תועלת וצורך" וכע"ז בר"א בן הגר"א.

סיפור לילדי החמד מפי המחנך הנודע הרב יהודה צבי בראנדווין

השטרײמל והסוד שהתפוצץ

מהשכנים. הכל בהלואה. ומהו הסימן שהקפידא היסרה? רק ברגע שהילד יפתח את הפה ויבקש שתקנו לו משהו משלו - או אז תדעו שהסכנה חלפה, ומאותו רגע מותר לקנות לו הכל.

הילד של כולם

וברוך השם, ילדים, קרה הנס. בן זכר נולד! שמחה וששון בירושלים. אבל בבית הזה, שמחת הברית היתה מהולה בריצה מטורפת. כי את כל ה'ג'רדובה' היה צריך פשוט להשאיל אחד אחד. וכך מתוך שמחה עצומה הוא נכנס לברית וקרא שמו ב'יש'אל: 'משה אלתר'.

תארו לעצמכם: מויש'לה התינוק בוכה, קר לו ברגל. האמא לא רצה לארון, היא רצה לשכנה, הגברת מנדלבוים!

"גברת מנדלבוים הצדיקה, אפשר ללוות גרב? רק גרב אחת?" והשכנה מחייכת ונותנת.

התינוק גדל, נהיה פעוט מתוק עם לחיים אדומות. ומה הוא לובש? הכובע? מושאל מהשכן מלמטה. החולצה? מושאלת מהדוד משה. הנעללים? הו, הנעללים היו גדולות עליו בשתי מדות, כי זה מה שהיה לשכנים לתת.

חלוקת החלקה

השנים חלפו כמו עננים בשמי ירושלים הקדושה. הגיע גיל שלוש - ה'חלקה'! גזרו את התלתלים, השאירו פיאות מסולסלות. ואיפה החליפה החגיגית? האבא הלך לשכנים משפחת פהן, דפק בדלת בבושה: "אפשר ללוות חליפה לילד? ואולי

את הרחפן הכי משוכלל, הוא רצה לתת את זה לבועז, אבל בועז... בועז פשוט לא בא לבקש. אז הוא פשוט לא קיבל. כמה צער היה לאבא הזה!

קדיש'ל

אמרתי לו, יש לי בשבילך סיפור! זה היה לפני תשעים ושבע שנה, בירושלים של אז חי יהודי יקר וצדיק עם לב רחב בשם ר' שכנא, אבל בטח אם היית רואה את התמונה שלו היית מבחין ש... העיניים שלו מאוד עצובות.

אז זהו זה, היתה לו צרה משונה, לא עלינו. בכל פעם שנולדה לו בת - היא חיתה ופרחה כשושנה. אבל כשנולד בן זכר... אוי, הלב נחמץ. התינוק היה מחזיר את נשמתו לבורא.

היהודי לא ידע את נפשו מרוב צער. הוא רצה בן! "קדיש'ל", מישהו שימשיך את הדרך.

בצר לו, עשה מה שעשו יהודים בירושלים של מעלה: הוא חיפה לעת פושר עד שזכה להידחק ולהיכנס אל המאור הגדול המרא דאתרא של ירושלים, רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל.

רבי יוסף חיים הביט בו בעיניו היוקדות, שתק רגע ארוך, ואז אמר משפט שגרם לר' שכנא שלנו לקפוץ במקום:

"בעזרת ה' עומד להולד לך בן, השנה. אבל", הרעים הרב בקולו, "יש תנאי! אתה לא קונה לילד הזה שום דבר. כלום! גורנישט! שום בגד אפילו לא מוצץ."

"אז איך הוא יחיה?" שאל האב בתימהון.

"תלווה", חייך הרב חיוך דק. "תלווה

הרחפן היתום

ילדים מתוקים, תקשיבו טוב. יש לי חבר שחזר לפני חודשים משליחות ארוכה בחוץ לארץ. הוא סיפר לי משהו שגרם לי לצמרמורת, ואני חייב, פשוט חייב לספר לכם.

הוא נכנס הביתה עם מזוודות עמוסות כל טוב. הילדים קפצו עליו בשמחה. ניגש הבן הראשון, זרח, ומשך במעיל של אבא: "אבא! כל כך חיפינו לך! אמ... תגיד איזה מתנה קנית לי?"

אבא חייך, פתח את המזוודה והוציא קופסה ענקית. זרח פתח אותה ועיניו נצצו: מטוס! מטוס עם שלט רחוק! זרח לחץ על הכפתור, והמטוס - זזזזז! - טס מסביב לנברשת בסלון. איזו שמחה!

ניגש הבן השני, איציק: "אבא, ומה בשבילי?" אבא הוציא קופסה כבדה. שכנא קרע את העטיפה וצעק מאושר: "גי'פו!"

אבל לא סתם גי'פו, ילדים. גי'פו שנוסע על הקירות! הוא דהר בסלון, נתקע בקיר, עשה פרסה באוויר והמשיך לנסוע על התקרה. פלאי פלאים! הגיע שמשון, הבן השלישי: "אבא, עכשיו תורי!" לו אבא נתן אונייה חשמלית מפוארת. זו היתה אונייה קסומה - אנשים קטנים עמדו על הסיפון, התהפכו לתוך המים וקפצו חזרה למעלה. שמשון לא ידע את נפשו מרוב אושר.

אבל בצד, על הפורסה, ישב הבן הרביעי, בועז. הוא ישב בשקט. ולא ניגש. הוא לא משך במעיל. האבא הביט בבוועז, אבל בועז שותק, אבא הכין לו את המתנה הכי יפה,

ואולי גם כיפה? – “לא” אומר כהן: כיפה מיוותרת איון, אבל עם הציצית כבר הסתדרתם? בקיצור הכל מושאל. הכל של אחרים. וככה זה ממשיך כי הילד פשוט לא מבקש בשבילו כלום. ההורים היו נושכים שפתים. הלב שלהם נקרע. הם רצו לקנות לו את הבגדים הכי יפים, הצעצועים הכי נוצצים! אבל הם זכרו את דברי הצדיק: רק ללוות. עד שהוא יבקש. והילד? הוא היה ילד טהור, תמים, “א גוטע נשומה” לב טהור. שקט, עדין, ביישן. הוא מעולם לא התלונן. הוא חשב שפכה זה שגרבים לוקחים מהשכנה וחולצות מקבלים מהדוד.

הילד גדל והפך לנער. הגיע הבר-מצוה! ומה עם התפילין? כל אבא רוצה לקנות לבנו תפילין מהודרות אבל ר' שכנא הולך לגמ"ח ולווה תפילין. אבל הילד שותק. ולא מבקש דבר.

סליחה רגע

סליחה שאני מפסיק באמצע הסיפור. אבל תגידו לי, למה באמת? למה הוא לא ביקש? פנאיה בתוך הלב הוא חשב “מי אני שאבקש? בטח להורים קשה. למה שאני אטריח את אבא לקנות לי תפילין יקרות? אני אסתפק במועט. אני לא רוצה להיות מעמסה. אולי... אולי אני לא באמת רואי לזה?” אולי הוא חשב שהוא צדיק שהוא לא מבקש, אבל הוא לא הבין שזה ממש טעות.

אני ממשיך בסיפור... לא להאמין אבל הנער כבר הפך לעלם חמודות, תלמיד חכם גדול, ואז הגיעה הבשורה: “מזל טוב!” הוא התארכס! בירושלים נהוג שהחתן חובש “שטרײמל” האבא מסתפל על הבר, מחפה... אולי עכשיו? אבל הבר שותק.

אז האבא נאנח, והולך לשכן העשיר ללוות שטרײמל. ואת החליפה של שבת? גם היא מושאלת. החתן נראה כמו נסיך-מושאל..

חולצת ההצלה

יום לפני החתונה. עם כל המתח, החתן עושה סדר בחפצים שלו, ומסדר את הצווארון של החולצה (המושאלת, פמבוך). פתאום הוא מסתובב לאמא שלו. הוא משפיל מבט, מסמיק קצת, ואומר בשקט:

“אמא... עוד מעט החתונה. אולי...

לפעמים קשה לנו להתפלל מפל הלב? כי היצר הרע לוחש לנו כל מיני דברים באוזן: הוא אומר לנו: “אתה קטן מדי, לה’ לא אכפת ממך באמת.” “אתה לא מספיק צדיק” שה’ ירצה לתת לך. הוא אומר לנו: “אל תטריח את הקב”ה על שטויות.” הוא אומר לנו: “עזוב אתה תסתדר לבד, בלי לבקש.” אבל זו טעות! מי שלא מבקש - הוא מעליב את אבא. הוא בעצם אומר: “אני לא סומך עליך שאתה יכול ושאתה רוצה לתת לי.” התפילה זה לא “רשימת קניות”. התפילה זה פשוט חיבוק!

מתחת לשמיכה

כשאתה מבקש, אתה אומר: “אבא, אני יודע שאתה המלך, אני יודע שאתה אוהב אותי, ואני יודע שרק אתה יכול לעזור לי.”

אז הלילה, מתחת לשמיכה, או מחר בתפילה, בואו נזכור לבקש מה’ את כל מה שאנחנו כל כך רוצים. לא צריך להתבייש. אבא כל כך מחכה שפשוט נגיד לו את הכל-הכל. אל תשאירו את המתנות של השם בתוך המזוודה. תפתחו את הפה, תבקשו מפל הלב, ותראו איך אבא שבשמים רק מחכה לתת לכם הכל. מי שמבקש, פותח את הדלת לשפע. ועושה נחת רוח לאבא שבשמים. ה’ מחכה לשמוע את הקול שלכם יותר מפל דבר אחר בעולם.

תבקש! הצדיק אומר: אם הוא יבקש פעם אחת - הכל מותר! היה לנו כסף, היה לנו רצון, היינו קונים לך את הכל! הכי מפואר שיש, רק חיפנו שתוציא את המילים מהפה!

למי איכפת?

וכך גם אנחנו, ילדים צדיקים. בורא עולם מחזיק ביד אחת את הבריאות, ביד השנייה את ההצלחה בלימודים, בריאות, חברים טובים, שמחה, את הכל הוא אוהב אותנו כמו אותו אבא, ואפילו יותר.

הוא רק לוחש לנו בשקט: “ילד שלי, טייערע קינדער, שאל ממני ואתנה, רק תפתח את הפה, תגיד ‘אבא, תעזור לי’, ואני אוריד עליך כזה השפע...”

אז למה אנחנו לא מבקשים? למה

מכון “עוצמה של קשר” (ע”ר) להעצמת הקשר עם הבורא ית”ש באמצעות תפילה - כדבר איש אל רעהו